

GREENPEACE

Осемте кръга
на Въглищната
империя на

„Ковачку“

I. Прегледът

На 23 януари 2018 г. „Грийнпийс“ – България публикува доклада „Финансовите мини“¹, който хвърли светлина върху някои мрачни практики от българския въгледобив: миньори, държани в унижително подчинение; слоеве от офшорни фирми за прикриване на реалната собственост; избягване на данъчни и осигурителни задължения за стотици милиони; усвояване на публични фондове в особено големи размери с преференциални цени и плащания за студен резерв; и не на последно място – фрапантно покровителство от страна на властта. Докладът се концентрира върху т.нар. втори въглищен ешелон в българската енергетика, свързан с името на Христо Ковачки. Задълбочен анализ на финансовата и приватизационната история на близо 20 дружества наведе на хипотезата, че „Ковачки“ е лицето на влиятелен кръг от сенчести национални политически и финансови интереси.

На 24 януари 2018 г. Христо Ковачки направи официално изявление във връзка с доклада на „Грийнпийс“ – България, което беше разпространено от някои медии². Той намекна, че ще бъде принуден да „търси защита от съда“, и изтъкна: „Докладът е опит за клевета и неговите автори трябва да са готови да понесат законовите последици от действията си“.

Тази закана не е първият случай, когато големи бизнеси в България се опитват да сплашат природозащитни организации, борещи се за по-високи стандарти в опазването на околната среда, защита на човешките права и защита на публичните финансови интереси. По-важното е, че тъмните практики, които докладът „Финансовите мини“ извади на светло през 2018 г., все още се прилагат с пълна сила. Въглищната империя на „Ковачки“ се придържа към старите си планове: товари определени дружества с непосилен дълг и ги фалира, освобождавайки се от задължения за данъци, рекултивация на терени и компенсация на освободените работници. Чрез други дружества

¹ „Грийнпийс“ – България. Финансовите мини – доклад за съмнителни финансови практики във въглищния сектор. 22.01.2018. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.greenpeace.org/bulgaria/publikatsiya/1689/finansovite-mini-doklad/>

² Епицентър. Христо Ковачки: Докладът на „Грийнпийс“ спекулира с темата „Енергетика“. 24.01.2018. [Прегледан 27.06.2022.] <http://epicenter.bg/article/Hristo-Kovachki--Dokladat-na--Grinpiys--spekulira-s-temata--Energetika-/145788/4/53>

източва държавни субсидии. Чрез трети „оптимизира“ финансовите резултати на цялата група, докато осъществява непозволена концентрация в индустрията.

Зелената „сделка“ на кафявия бизнес

В стратегията на Въглищната империя е включена и една важна нова задача – да „позеленее“. Осъзнавайки, че с амбицията на Европейския съюз за намаляване на въглеродните емисии до 2030 г. с 55% в сравнение с 1990 г. и въглеродна неутралност до 2050 г. въглищната индустрия не може да продължи в обичайния режим, тази сенчеста финансово-индустриална група се опитва да се възползва активно от прехода на ЕС към нисковъглеродна икономика.

В началото на 2020 г. е основана Платформата „От кафяво към зелено“ – сдружение с нестопанска цел със седалище площадката на ТЕЦ „Бобов дол“. Учредители са ТЕЦ „Бобов дол“, „Топлофикация Перник“, „Мин Индъстри“, „Коул енерджи“ и „Траш енерджи“ – все представители на Въглищната империя. Председателката на Съвета на директорите на ТЕЦ „Бобов дол“ Кристина Лазарова застава начело и на сдружението „От кафяво към зелено“. В учредителния акт се посочва, че то „ще организира събития и конференции с цел комуникация, разясняване и участие на други страни в създаването на плановете и стратегиите, които ще бъдат основна дейност на платформата“³. А ето и списъка от дейности на тази организация: „участие в проекти, свързани с плановете, анализи и стратегии в областта на иновациите, модернизации на предприятията от въглищната индустрия, както и квалификация и преквалификация на заети в сектора; оказване на съдействие за опазване и укрепване здравето на хората; опазване на природата и екологичното равновесие; утвърждаване на човешка нравственост, милосърдие и благотворителност; съдействие за формиране на обществената и социалната култура и повишаване на общественото съзнание относно нуждите на хора, нуждаещи се от грижи; съхраняване и популяризиране на културни и исторически паметници от общона-

³ Сдружение с нестопанска цел ПЛАТФОРМА ОТ КАФЯВО КЪМ ЗЕЛЕНО. Устав. Чл. 5. Средства за постигане на целите, с. 2

ционален характер; спомагане за развитието и утвърждаването на гражданското общество“.

Предприятията от Въглищната империя обаче имат богата история на замърсяване на околната среда (част от която е документирана в доклада „Мръсното завещание на въглищата“)⁴ и на унижително третиране на миньори (както става ясно от доклада „Финансовете мина“). Този опит води до обосноваването на предположение, че Въглищната империя възнамерява не да промени своята бизнес философия, а просто да възприеме външни, „зелени“ белези, които да ѝ позволят да продължи съществуването си на принципа на досегашния паразитен модел.

Този подход попада в определението за гриънуошинг („боядисване в зелено“) – използването на зелен ПР и маркетинг, за да се убеди обществото, че продуктите, целите и политиките на компанията са екологични, докато в действителност продължава да извършва дейности с негативно въздействие върху околната среда и климата. В тази връзка „Грийнпийс“ – България предупреждава за реална заплаха за обществен интерес. Наложителните трансформации в националната енергийна система, които следва да отведат икономиката отвъд изкопаемите горива, се разглеждат от кафявия бизнес просто като нов шанс за достъп до публични средства. Същите стари „въглеродни динозаври“ предлагат нови, уж спасителни решения: горене на отпадъци, горене на биомаса, преминаване към водород и природен газ (скъпо изкопаемо гориво) и др. Правят се опити за публично финансиране на съмнителни проекти, което ще намали ресурса за инвестиции в истински възобновяеми енергийни източници при децентрализация на енергийната система.

За да покаже какво се крие зад опитите да се нанесе зелено лустро, „Грийнпийс“ – България се върна по стъпките на „Финансовете мина“. Какво всъщност стана с втория въглищен ешелон в българската енергетика през последните четири години? Нека проследим целия този тясно преплетен индустриално-финансов комплекс:

⁴ „Грийнпийс“ – България. Мръсното завещание на въглищата. 04.03.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.greenpeace.org/bulgaria/mrusnoto-zaveshtanie-na-vuglishtata-nauchen-doklad/>

тързвайки от въглищните мина, минавайки през топлофикационни и топлоелектрически централи и стигайки до свързаните търговци на електроенергия и пенсионните вноски на работещите в картела – за който български институции упорито твърдят, че не съществуват⁵.

II. Мина на гоизточване

Докладът „Финансовете мина“ през 2018 г. предупреди, че дружества от въглищния сектор се тласкат умишлено към фалит. Христо Ковачки отвърна: „През последните 10 – 15 години непрекъснато се говори за фалит на опоменатите (sic!) дружества от енергийния сектор в страната, но досега никой не е чул за реален фалит“⁶.

„Реалният фалит“ гоиде още на следващата година. През октомври 2019 г. Кюстендилският съд обяви в несъстоятелност „Въгледобив Бобов дол“ ЕООД и постанови прекратяване на дейността на дружеството⁷. В решението на съда се посочва, че непогасените публични вземания срещу „Въгледобив Бобов дол“ към 9.05.2019 г. възлизат на над 102 милиона лева.

Чия е „Въгледобив Бобов дол“ – фалиралата фирма, натрупала деветцифрени задължения към държавата? Според Търговския регистър собственикът ѝ е „Въгледобивна компания“, която пък се притежава изцяло от британското дружество „Карлингтън Лтд.“ Официалният му адрес е в град Уейкфилд в Западен Йоркшир, но в документи в българския Търговски регистър като адрес на британския собственик се посочва и „Риджънт Стрийт“ №207 в Лондон. На същия номер са регистрирани четири малко известни фирми („Корулан Корпорейшън“, „Лаумер Лимитъд“, „Нюбъри Мениджмънт“ и „Бовард“), които обаче притежават известни български предприятия: съответно „Мина Станянци“ АД, „Мина открит въгледобив“ АД в

5 Комисия за защита на конкуренцията. Отговор на писмо на работодателските организации. 02.08.2019 [Прегледан 27.06.2022.] https://www.bia-bg.com/uploads/files/AOBR/KZK_otgovor-Electro-060819.pdf

6 Пак там.

7 Novini.bg. Окръжният съд в Кюстендил е обявил в несъстоятелност „Въгледобив Бобов дол“ ЕАД. 21.10.2019. [Прегледан 27.06.2022.] <https://novini.bg/bylgariya/syd-i-prokuratura/563859>

Перник, „Мина Бели брег“ АД и „Топлофикация – Бургас“ АД. Разбира се, става дума не за реални офиси, а за пощенски кутии.

Освен това през 2016 г. концесията за възледобива от т.нар. Пернишки възлищен басейн е прехвърлена от „Мини открит възледобив“ на „Мин индъстри“ ЕООД – дружество с капитал от 2 лева, чийто едноличен собственик е същевременно член на Съвета на директорите на ТЕЦ „Бобов дол“ АД. През 2020 г. една дотогава спяща фирма със седалище в Лондон – „Клоденхил“ Лтд. – прави постъпки да придобие „Мин индъстри“ и получава надлежно разрешение за това от Комисията за защита на конкуренцията⁸ (КЗК). По някаква причина сделката не е осъществена или не е отразена в Търговския регистър.

„Грийнпийс“ – България отправил официално запитване до Националната агенция за приходите (НАП) относно това какви действия са предприети за събиране на данъчните и осигурителните задължения на „Възледобив Бобов дол“ ЕООД и другите фирми от Възлищната империя (общо 19 дружества, разгледани и в доклада „Финансовите мини“). НАП предоставил част от поисканата информация под формата на обобщени данни. Най-важните констатации са следните:

Общо 17 от въпросните 19 дружества имат непогасени просрочени публични задължения към края на 2020 г. (по ЗДАС, ЗКПО, ЗДФЛ, ЗОВ и други).

Общият размер на непогасените вземания с възискател НАП на тези 17 дружества към 31.12.2020 г. възлиза на 330.1 милиона лева.

Спрямо 16 от тези дружества са образувани производства по реда на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, в това число с налагане на обезпечителни мерки и публична продан.

⁸ Комисия за защита на конкуренцията. Решение № 270 / 16.04.2020. [Прегледан 27.06.2022.] <https://reg.cpc.bg/Decision.aspx?DeclID=300057366>

За 2018, 2019 и 2020 г. по образуваните изпълнителни производства са събрани суми в общ размер над 32.8 милиона лева.

Към 31.12.2020 г. на 11 от тези дружества са наложени обезпечения от НАП. Към същата дата поради изтекъл давностен срок са отписани вземания на НАП в размер на 10.2 милиона лева.

Тоест ситуацията с „Възледобив Бобов дол“ ЕАД далеч не е изолуиран случай. В отговора си до „Грийнпийс“ – България НАП не посочва какъв е размерът на неуредените публични задължения на отделните фирми от Възлищната империя. Но в списъка на длъжниците с неуредени публични задължения⁹, който е със свободен достъп, се срещат имена, за чието влошено финансово състояние докладът „Финансовите мини“ алармира в началото на 2018 г.:

- „Мини открит възледобив“ с неуредени публични задължения за над 49.5 милиона лева.
- „Фундаментал“ с публични задължения от близо 7.9 милиона лева (междувременно обявено в несъстоятелност).
- Мина „Балкан 2000“ – Твърдица с публични задължения от 4.84 милиона лева.
- Мина „Черно море – Бургас“ с публични задължения от 29.6 милиона лева.

От отговора на НАП разбираме, че в този списък от януари 2020 г. до септември 2021 г. фигурира и ТЕЦ „Брикел“ ЕАД.

Да повторим: общият размер на неразплатените задължения на Възлищната империя към бюджета и НОИ към края на 2020 г. е над 330 милиона лева. Вероятно две трети от това число е „на сметката“ на възлищните мини.

В доклада „Финансовите мини“ общо осем възлищни мини бяха

⁹ Национална агенция за приходите. Списък № 2 на длъжниците по чл. 182, ал. 3, т. 2 от ДОПК. [Прегледан 27.06.2022.] <https://nra.bg/wps/portal/nra/registers-i-spisuci/Spisuci/spisuci-na-dlujnicite-s-neuredeni-publichni-zadulgenia-nad-5000-leva/93e7e240-c9a5-4458-8877-6e4032ba793b>

причислени към групировката, свързвана с Христо Ковачки. От тях петте гореизброени дружества са натрупали задължения за данъци и осигуровки от общо 194 милиона лева. Налице е значително влошаване спрямо изчислените нива към 2016 г. (158.8 милиона лева, и то за осемте компании, като това число включваше не само задължения за данъци и осигуровки, но и неизплатени заплати на работниците)¹⁰.

Състоянието на останалите три мини от Въглищната империя също не е сигурно, като и на трите са наложени обезпечителни мерки от НАП. Мина „Станянци“, където се добиват лигнитни въглища за нуждите на ТЕЦ „Бобов дол“ АД, беше спряна през май 2020 г., а 145 души трябваше да се запишат на трудовата борса¹¹. След тази „оздравителна пауза“ през ноември 2020 г. мината заработи отново, но с намален персонал от 60 души. Продукцията се извозва с железопътен транспорт до ТЕЦ „Бобов дол“¹². Подобен режим на операциите в минната дейност е пагубен за хората в регионите.

В мина „Чукурово“ възгледобивът е спрян още през 2015 г., но концесионният договор е прекратен чак през март 2020 г. Пресцентърът на Министерския съвет лаконично съобщава, че „дължимите от концесионера плащания към държавата ще бъдат търсени по съдебен ред“¹³. Тук трябва да се изтъкне, че седалището на компанията, която притежава капитала на мина „Чукурово“, е регистрирано на същия адрес в Лондон, където се помещават собствениците на „Брикел“ ЕАД, „Топлофикация – Перник“ АД и ТЕЦ „Бобов дол“ ЕАД – а именно в необитаема къща в квартал „Батърси“, на улица „Катлийн

¹⁰ „Грийпийс“ – България. Финансовите мини – доклад за съмнителни финансови практики във въглищния сектор. 22.01.2018. [Прегледан 27.06.2022.]

¹¹ Актуален глас. СЪДБОВЕН 4-И МАЙ: Пътят от разцвета до краха на мина „Станянци“. 04.05.2020. [Прегледан 27.06.2022.] shorturl.at/coLSU

¹² Актуален глас. РЕСТАРТ: Мина „Станянци“ заработва отново от 1 ноември, 60 души се връщат на работа. 13.10.2020. [Прегледан 27.06.2022.] shorturl.at/ajrOQ

¹³ Стефанов, Виктор. Прекратиха концесиите за находищата „Чукурово“, „Близнаков андък“ и „Здравец“. [Прегледан 27.06.2022.] <https://m.dir.bg/business/ikonomika/prekratiha-kontsesiite-za-nahodishtata-chukurovo-bliznav-ov-andak-i-zdravets>

Роуг“ №19¹⁴. Тоест, ако държавата действително държи да получи своите плащания, би трябвало да хвърли поглед и отвъд община Елин Пелин.

Последната в списъка – „Мина Бели брег“ в община Драгоман, с около 150 заети – е в най-добро финансово състояние от разгледаваните дотук дружества, но годишният финансов отчет на дружеството показва, че дори като работи на минимална печалба, то не плаща корпоративен данък благодарение на счетоводни „оптимизации“ с намесата на „Гранд енерджи дистрибушън“ ЕООД (ролята на този посредник за функционирането на групата ще бъде обяснена по-нататък). Местни жители сигнализират за прекомерно запрашаване и транспортно претоварване от мината¹⁵.

III. Нагоре по хранителната верига

След въглищните мини, вторият слой на разглежданата икономическа групировка са централите за производство на топло и електроенергия. Това са: ТЕЦ „Бобов дол“ ЕАД, „Брикел“ ЕАД, ТЕЦ „Марица 3“ АД, както и „Топлофикация – Перник“ АД, „Топлофикация – Бургас“ ЕАД, „Топлофикация – Плевен“ ЕАД, „Топлофикация Русе“ ЕАД, „Топлофикация – Враца“ ЕАД, „Топлофикация – Сливен – инж. Ангел Ангелов“ ЕАД, „Топлофикация – Габрово“ ЕАД и „Топлофикация – ВТ“ ЕАД. Или общо три централи за производство на електричество и осем топлофикации.

Названието „топлофикация“ в имената на дружествата не съответства на реалността. „Финансовите мини“ показа, че производството на топлоенергия е спомагателен бизнес за тези предприятия – те получават два пъти повече приходи от производството на електроенергия. Това са същински грагски електроцентрали, но с достъп до преференциални цени за произвежданата електроенергия. Представят я за „когенерация“, макар че тя далеч не е „ко-

¹⁴ Събев, Димитър. Как Големо село осъди България. 31.03.2017. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.greenpeace.org/bulgaria/istorii/1149/golemo-selo-sud-bulgariya-zamursyavane-ofshorki-kovachki/>

¹⁵ Иванова, Десислава. Обезлюдяването на селата – от първо лице. [Моята новина] nova.bg, 31.01.2018. [Прегледан 27.06.2022.] shorturl.at/bivNM

“, тоест съпътстваща, а е главна част от бизнеса им. Законът за енергетиката не толерира това (§ 1, т. 28 от Допълнителните разпоредби), но Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР) по една или друга причина подминава нарушението.

Всички искат да горят отпадъци

Освен обща стратегия за достъп до преференциални цени за когенерация, предприятията от разглежданата група имат сходна приватизационна история и сходна собственост (до 2014 г. се притежават от фирми, регистрирани на Сейшелските острови, след това във Великобритания или Кипър). Друг общ знаменател е интересът им към горенето на отпадъци, при това появил се приблизително по едно и също време: постъпки в институциите са направени към 2016 г., разрешения за горене са издавани от 2018 г.

Официални документи от МОСВ, поискани по Закона за достъп до обществена информация в задълбочено журналистическо разследване на „Свободна Европа“, показват, че ТЕЦ „Брикел“ е изгорил 17.6 хиляди тона отпадъци през лятото на 2019 г.¹⁶. След съдебни дела „Грийнпийс“ – България се сдобил с информация за горенето на отпадъци от ТЕЦ „Бобов дол“ и така обществеността научила, че МОСВ е дало разрешение там да се изгорят в „експериментален режим“ до 500 хиляди тона отпадъци¹⁷. Компанията твърди, че реално изгорените обеми са далеч по-малки: 78.9 хиляди тона отпадъци между ноември 2018 г. и януари 2020 г. По-малки количества боклуци са изгаряни и в ТЕЦ „Република“, която е собственост на „Топлофикация – Перник“, но заради опозиция на местната общественост това гориво не може да се наложи там. Разрешение за горене на отпадъци от 2018 г. има и „Топлофикация – Сливен – инж. Ангел Ангелов“. В отговор на запитване на „Свободна Европа“ ръководството на цен-

¹⁶ Симеонова, Елица. Индулгенция за корупция. Как от един лист хартия започна горене на „мафиотския отпадък“. Свободна Европа, 23.08.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.svobodnaevropa.bg/a/31409294.html>

¹⁷ „Грийнпийс“ – България. Разкрита е тайната кореспонденция, благодарение на която ТЕЦ „Бобов дол“ изгаря хиляди тонове отпадъци. 13.10.2020. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.greenpeace.org/bulgaria/press/4710/razkrita-taina-korespondentsiya-tec-bobov-dol-izgaryane-otpadutsi/>

тралата посочва, че между 2018 г. и 2020 г. са изгорени около 15 хиляди тона отпадъци, а през 2021 г. не са горени отпадъци изобщо.

И четирите български гружества, в които след 2018 г. се е произвеждала електроенергия с горене на отпадъци, попадат в контурите на Въглищната империя. Изнесените по-горе данни на МОСВ и на самите предприятия показват, че общо са били изгорени 111 хиляди тона отпадъци.

Други произвеждащи електроенергия гружества в разглежданата групировка също са се опитвали да използват отпадъци като гориво, но не са успели (все още) да осъществят тези намерения. Във Враца общинската власт през 2019 г. се противопоставя активно на плановете на „Валтер къмпани“ ЕООД да преоборудва един от котлите на местната топлофикация за изгаряне на RDF, тоест на гориво от отпадъци¹⁸. Въпросното еднолично гружество е с адрес на регистрация в Индустриална зона „Орион“ в София, в сградата – команден център, на улица 3020, №34, където са регистрирани десетки други компании от разглежданата икономическа група, включително фирми на самия Христо Ковачки.

Същата „Валтер Къмпани“ ЕООД прави инвестиционно предложение да изгаря RDF и въглищен прах и в „Топлофикация – Бургас“ ЕАД, но през 2019 г. Регионалната инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) спира процедурата по Закона за опазване на околната среда до произнасяне на Министерството на околната среда и водите (МОСВ)¹⁹. В Русе, където проблемът със замърсяването на въздуха е остър, гневна реакция на обществеността накара ръководството на „Топлофикация Русе“ публично да се откаже от изгарянето на RDF.²⁰ В Плевен, без връзка с местната топлофикация, е открито значи-

¹⁸ Северозападна БГ. Враца е против изгарянето на боклуци в местната топлофикация. 29.08.2019.

[Прегледан 27.06.2022.] shorturl.at/bkBLT

¹⁹ Регионална инспекция по околната среда и водите – Бургас. Решение за спиране № БС-02-С/01.02.2019. [Прегледан 27.06.2022.] [http://www.riosvbs.com/Files/%D0%91%D0%A1-2-%D0%A1\(01.02.2019\).pdf](http://www.riosvbs.com/Files/%D0%91%D0%A1-2-%D0%A1(01.02.2019).pdf)

²⁰ Георгиева, Петя. Топлофикация: ТЕЦ-ът в Русе няма да гори битови отпадъци. 08.08.2019. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.dunavmost.com/novini/toplofikatsiya-tets-at-v-ruse-nyama-da-gori-bitovi-otpadati>

телно количество вносен боклук от Италия с неизвестно предназначение.

Парламентът прави опит за разследване

Дейността на топлофикациите е обект на вниманието на Временната комисия, съставена в края на 46-тото Народно събрание, за да разследва злоупотреби на предишни правителства при разходването на публични средства.²¹ В доклада на Временната комисия се констатира, че Фонд „Сигурност на електроенергийната система“ за първите 8 месеца на 2021 г. е изплатил близо 44 милиона лева на топлофикациите в Сливен, Плевен, Бургас, Русе, Перник, Гълъбово (ТЕЦ „Брикел“) и други поради загубени съдебни дела от КЕВР за утвърдените цени на топлинната и електрическата енергия от 1 юли 2018 г. до 1 юли 2019 г.

От доклада става ясно, че „топлофикациите“ са оспорвали в съда решенията на КЕВР за преференциалните цени на електрическата енергия от когенерация, а КЕВР е губила дело след дело в Административен съд – София, вследствие на което са били утвърждавани нови, по-високи цени за топлофикациите. „Регулаторът е загубил всички съдебни дела [...], това се очертава като системен проблем“, коментира Временната комисия на Народното събрание. И така, това фиаско струва близо 44 милиона лева на публичния фонд.

Тъй като разследваните предприятия са частни, а Временната комисия има за предмет разходването на публични средства, „топлофикациите“ не са ѝ предоставили поисканите документи. Въпреки това са направени важни констатации. Във връзка с вноса и горенето на отпадъци е установено, че през юни 2019 г. в България с цел изгаряне в „ТЕЦ Бобов дол“ са внесени „8400 тона италиански смесени отпадъци“. Показателно е, че отговорният зам.-министър в МОСВ е издал нотификация за този внос, въпреки че ТЕЦ „Бобов

²¹ Народно събрание на Република България. Доклад за дейността на Временната комисия по ревизията за установяване на злоупотреби и нарушения при разходването на средства от Министерския съвет, министерствата, държавните органи, държавни и общински предприятия, дружества с повече от 50 на сто държавно и общинско участие и местните власти през последните пет години. 15.09.2021. [Прегледан 27.06.2022.] https://parliament.bg/bills/46/46-153-82-1_Doklad_za_deynostta_na_Vremenna_komisiya_s_PR_po_doklada.pdf

[bills/46/46-153-82-1_Doklad_za_deynostta_na_Vremenna_komisiya_s_PR_po_doklada.pdf](https://parliament.bg/bills/46/46-153-82-1_Doklad_za_deynostta_na_Vremenna_komisiya_s_PR_po_doklada.pdf)

дол“ по това време гори отпадъци неправомерно.

Установено е, че високият комин на ТЕЦ „Бобов дол“, който няма пречиствателно съоръжение, е работил в „преходни режими на работа“, които са „твърде широкообхватно формулирани“. Използването на високия комин спестява разходи за консумативи и енергия от работата на пречиствателните съоръжения, които улавят фини прахови частици и серен диоксид. В резултат обаче тези замърсители попадат в околната среда и влошават качеството на въздуха в широк периметър, в който в случая попада и София.

Преходните режими на работа са част от модела на управление и на ТЕЦ „Брикел“, както констатира РИОСВ – Стара Загора през 2021 г.²² Силната амортизация на съоръженията на тази централа предизвиква чести аварии. От своя страна те налагат режим на постоянно спиране и пускане, свързано с периодично разпалване на котлите с мазут и изпускане на димни газове с коктейл от замърсители без никакво очистване. Това е проблем, за който местни жители сигнализират от години.

Посредници по загуби на „Топлофикация София“

Името на Христо Ковачки се появява и на друго място в доклада на Временната парламентарна комисия.²³ Констатирано е, че публичната „Топлофикация София“ през 2019 г. е използвала посредническите услуги на две дружества, свързвани с Христо Ковачки – „Гранд Кепитал“ ООД и „Гранд енерджи дистрибушън“ ЕООД. С договор от април 2019 г. „Топлофикация София“ делегира на „Гранд Кепитал“ правото да купува емисии парникови газове – за неопределен срок, с възнаграждение за посредника от 0.5 евро за всяка закупена квота и с право посредникът да възложи изпълнението на инвестиционни

²² „Грийнпийс“ – България. Снимките от ТЕЦ „Брикел“ донесоха поредица от актове, но не и край на замърсяването. 27.05.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.greenpeace.org/bulgaria/publikatsiya/6429/snimkite-na-brikel-donesoha-poreditsa-ot-aktove/>

²³ Народно събрание на Република България. Доклад за дейността на Временната комисия по ревизията за установяване на злоупотреби и нарушения при разходването на средства от Министерския съвет, министерствата, държавните органи, държавни и общински предприятия, дружества с повече от 50 на сто държавно и общинско участие и местните власти през последните пет години. 15.09.2021, с. 43 [Прегледан 27.06.2022.] https://parliament.bg/bills/46/46-153-82-1_Doklad_za_deynostta_na_Vremenna_komisiya_s_PR_po_doklada.pdf

те услуги на трето лице. Така „Гранд Кепитал“ прехвърля закупуването на емисии на „Гранд енерджи дистрибушън“. Форуърдна сделка за покупка на емисии на парникови газове на стойност 22.8 милиона евро е сключена по предварително фиксирана цена, значително по-висока от текущата на датите, когато според фактурите към „Топлофикация София“ посредникът е осъществил борсовите сделки. Вследствие на това според доклада „Гранд Кепитал“ си осигурява „печалба от порядъка на 4.6 милиона евро, или приблизително 9.2 милиона лева“. В добавка получава и комисиона от 800 хиляди лева.

Столичната община дължи обяснение как едно общинско предприятие „във фактически фалит“ с над 1 милиард лева задължения се въвлеча в сделки със сложни финансови деривати, за което плаща комисиони за стотици хиляди левове. Разходите за емисии са преки производствени разходи, поради което се отчитат в намаление на финансовия резултат от оперативна дейност. Колкото по-големи са разходите за емисии, толкова по-голяма е счетоводната загуба на „Топлофикация София“.

Финансовият отчет на дружеството за 2020 г. показва увеличение на разходите за квоти с 22 милиона лева (39%) в сравнение с 2019 г., при условие че количеството емисии, които дружеството е било длъжно да закупи, се е увеличило само с 11% за 2020-а в сравнение с 2019 г.²⁴. В същото време средната цена на европейските годишни фючърси на най-голямата борса за квоти за 2020 г. е с 10 евроцента по-ниска в сравнение с 2019 г.²⁵. Във финансовия отчет липсва информация за причините за драстичното увеличение на разходите за квоти.

По-долу ще се върнем на квотите за въглеродни емисии като метод за допълнителна печалба на тази бизнес групировка, която очевидно разполага със силни позиции в българските институции.

КЗК „спира тока“ на работодателските организации

²⁴ Изчислението е на базата на сумата от верифицираните емисии на всички централи на дружеството, от която са приспаднати разпределените на „Топлофикация София“ безплатни квоти, съгласно НПИ 2013 – 2020.

²⁵ Refinitiv, Carbon Market Year in Review 2020, 26.01.2021. [Viewed 27.06.2022.] https://www.refinitiv.com/content/dam/marketing/en_us/documents/gated/reports/carbon-market-year-in-review-2020.pdf

Ефектите от дейността на разглежданата групировка върху пазара на електроенергия през 2019 г. стават повод за безпрецедентен сигнал до КЗК, подаден съвместно от четирите работодателски организации в България (Асоциацията на индустриалния капитал в България, Българската стопанска камара, Българската търговско-промишлена палата и Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България)²⁶. Представителите на българския бизнес излагат пред антимонополния регулатор факти за „манипулиране на свободния пазар на електроенергия и прилагане от определени субекти на непазарни търговски практики“. Въпросните „определени субекти“ са изброени поименно: това са точно онези три централи за производство на електричество и осемте топлофикации, споменати по-горе.

Българските работодатели твърдят, че съществува финансово-икономически картел в енергетиката. Те изчисляват общата инсталирана мощност на картела на 2363 MW (плюс 186 MW от „Топлофикация София“, сключила договор с „Гранд енерджи дистрибушън“) – с близо 50% по-голяма от държавната ТЕЦ „Марица-изток 2“.

Според работодателите към този картел спадат и няколко действащи в тандем търговци на електроенергия, като „Гранд енерджи дистрибушън“, „Юропиън трейд оф енерджи“, „Сага комодитис“, „ТМ Технологджи“ и други. Те са участвали в тръжните сесии на Българската независима енергийна борса, на които е предлагана електроенергия от АЕЦ „Козлодуй“, и са сключвали двустранни договори с атомната централа. Ограничението за максимално допустимо количество на един участник в търга формално е спазено, но тъй като „играчите“ на практика са свързани, концентрацията на пазара се е увеличила, което е довело до „постоянен дефицит“, после до по-високи равновесни почасови цени – а това е дало негативно отразение „върху функционирането на цялата българска икономика“.

В сигнала си работодателските организации засягат и ролята

²⁶ Българска стопанска камара. Сигнал № ВХР-1440/22.07.2019. [Прегледан 27.06.2022.] [Signal_KZK-2019.pdf \(bicg.com\)](https://www.bicg.com)

на Националната електрическа компания, която „съмнително фаворизира един потенциален участник“ и активно съдейства за пазарните изкривявания. Този аргумент не успява да впечатли адресата си. В официален отговор до работодателите КЗК настоява на становището си от 2014 г., че не може да се говори за картел.²⁷ „Реален носител на контрола“ на изброените български фирми били чуждестранните граждани, които навремето чрез новоучредени компании са придобили активите, дотогава регистрирани на Сейшелските острови. Тъй като тези чуждестранни физически лица не притежават други предприятия в България, според антимонополната комисиция не може да става дума за картел.

За КЗК очевидно няма значение, че за две седмици над дузина компании от Сейшелските острови (!), притежаващи важни български енергийни активи в един сектор (!!), са били прехвърлени на новоучредени фирми (!!!) в Кипър и Великобритания – повечето от тях регистрирани на общи адреси (!!!!).

Вместо да обърне внимание на тези червени знамена, в особен бюрократичен жест КЗК, и по-точно председателката Юлия Ненкова изисква от работодателските организации, внесли сигнала, да ѝ предоставят в 20-дневен срок допълнителна информация по направените твърдения. Тя им изпраща дълъг въпросник, чието попълване очевидно изисква повече от три седмици, а и експертни познания и достъп до данни, които се очаква да има самата държавна комисия, а не работодателските организации. Към това са добавени подробни изисквания за формата на информацията, която да се предостави на КЗК.

Не е трудно да се отгатне, че работодателските организации не се втурват да попълват този наказателен въпросник, а обвиняват КЗК в „пълна незаинтересуваност, безхаберие, нежелание за намеса...“, намеквайки за възможност за „съучастие в мащабното

²⁷ Българска стопанска камара. Отговор от Комисията за защита на конкуренцията № ИПИ-358/02.08.2019. [Прегледан 27.06.2022.] KZK_otgovor-Electro-060819.pdf (bia-bg.com)

[...] продължаващо престъпление от 2014 година насам“²⁸. Тази дълга бюрократична история не е отклонение от основната сюжетна линия, посветена на Въглищната империя. Тя е от специално значение, защото показва до какви административни висоти могат да достигнат чиновници, имащи задачата да защитават определени цели, които се разминават с обществения интерес.

През февруари 2020 г. КЗК публикува секторен анализ на конкурентната среда на пазара на електроенергия, направен в отговор на „появилите се в края на 2017 г. и началото на 2018 г. съобщения и изказвания в средствата за масово осведомяване“.²⁹ Там, на стр. 128, се коментира и сигналът с твърденията на работодателските организации. КЗК потвърждава решенията си от 2014 г. и 2019 г.: тъй като чуждестранните физически лица – собственици на фирмите, притежаващи българските предприятия, нямат други активи в България, то не можело да е налице концентрация.

„Напълно непознати“ въртят десетки милиони

Освен на собствеността на производителите, КЗК прави анализ също и на дейността на „Гранд енерджи дистрибушън“ и други търговци на ток и твърди: „... не може да се заключи, че те доминират като купувачи“ (но данните са скрити). Тройното отрицание – през 2014, 2019 и 2020 г. – на регулатора за наличието на картел би следвало да увери обществеността, че връзка между тези дружества няма и подозренията на Временната парламентарна комисия, работодателските организации и журналистите са безпочвени.

Как тогава регулаторът ще обясни плащания на най-малко 31 милиона лева, осъществени между „чуждите“ собственици на българските предприятия? В Бележките към финансовия отчет³⁰ за 2020 г. „ТЕЦ Бобов дол“ АД посочва, че в графата „други разходи“ са

²⁸ Българска стопанска камара. Писмо на АОБР в отговор на позиция на Комисията за защита на конкуренцията. 19.08.2019. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.bia-bg.com/news/view/25871>

²⁹ Комисия за защита на конкуренцията. Секторен анализ на пазара електроенергия. 13.02.2020. [Прегледан 27.06.2022.] <http://reg.cpc.bg/Dossier.aspx?DossierID=300052406>

³⁰ Бележки към Финансов отчет за 2020 г. на „ТЕЦ Бобов дол“ ЕАД. [Прегледан 27.06.2022.] <https://portal.registryagency.bg/CR/Reports/ActiveConditionTabResult?uic=109513731>

включени „отписани вземания поради настъпил падеж и преценка и решение за трудно събиране“ за общо 33.5 милиона лева. От тях 22 милиона лева са вземания от „Боварг“, британското дружество – собственик на „Топлофикация – Бургас“, а други 9 милиона лева са преведени на „Каталанг“, британското дружество – собственик на „Топлофикация – Плевен“ и „Топлофикация Русе“ – свързаности, които самата КЗК отбелязва в секторния си анализ.

Прави впечатление, че за предходните години няма отписани вземания по търговски заеми, макар че такива заеми са предоставяни ежегодно. В годишните финансови отчети не се посочва кои са заемополучателите. За периода 2016 – 2020 г. ТЕЦ „Бобов дол“ АД е предоставило търговски заеми на обща стойност 214 милиона лева, отчетени като текущи вземания. Едва през 2020 г. са отписани навъднъж вземания по търговски заеми (главници и лихви) на огромната стойност от 33.5 милиона лева, без опит да бъдат събрани.

Какво означава това? Най-малкото че с тези плащания разходите на ТЕЦ „Бобов дол“ за годината са увеличени, а дължимият корпоративен данък е намален. Тези 31 милиона лева „други разходи“ към британските собственици на три топлофикации от Въглищната империя спестяват 3.1 милиона лева корпоративен данък. Но това е съвсем консервативна оценка за публичните щети. Може да се очаква в следващите отчети да се появят отново такива „други разходи“ за отписани крупни вземания по търговски заеми от привидно несвързани длъжници. Крайната цел – освен спестяване на данъци – би била пренасочване на средства от ТЕЦ „Бобов дол“ в полза на други дружества от Въглищната империя.

Самият факт, че се правят „други разходи“ към малко известни чуждестранни собственици на български предприятия, работещи в един и същ отрасъл, говори за отношения на свързаност. Ощетяването на обществения интерес няма само финансово измерение, а се изразява и в компрометиране на пазарната среда, за което сляп остава единствено антимонополният регулатор.

КЗК би следвало да отговори и на въпроса как така собственици-

те на централите за производство на електроенергия и топлофикациите споделят общи адреси, след като между тях няма връзка? Както бе посочено по-горе, в празната къща на „Катлийн Роуд“ №19 в Лондон са регистрирани фирмите, притежаващи „Мина Чукурово“, „Топлофикация – Перник“, ТЕЦ „Брикел“ и ТЕЦ „Бобов дол“. Във виртуалния адрес на третия етаж на голямата лондонска „Риджънт Стрийт“ №207 е седалището на собствениците на „Топлофикация – Бургас“ и още три мина, а има следа, че там е регистрирана и „Въгледобив Бобов дол“, висяща с над 100 милиона лева към бюджета. В Никозия, Кипър, на ул. „Софули“ №28, е седалището на „Топлофикация – Сливен“ и „Топлофикация – Враца“, или по-точно на „Нерпана“ и „Олемира Бизнес“ – фирмите, на чието име е регистриран капиталът на двете български топлофикации. Трудно може да се приеме за сериозно становището на регулатора, че фирми, които са регистрирани на един адрес и дори на един и същ етаж, нямат връзка помежду си.

IV. Екосистемата на Въглищната империя

Фалит на четвъртия етаж

Количествата произвеждана електроенергия от ТЕЦ „Бобов дол“ и от другите свързани централи ще се търгуват по-изгодно на пазара, ако се ползва собствен посредник. Перспективата за подобна вертикална интеграция още през 2010 г. води до учредяването на търговеца на електроенергия „Гранд енерджи дистрибушън“ ЕООД. Фирмата първо е собственост на ТЕЦ „Бобов дол“, после се гържи от дългогодишния директор на ТЕЦ „Бобов дол“ инж. Владимир Владимиров. „Гранд енерджи дистрибушън“ получава начално финансиране от „Инвестбанк“ – „банката на властите и генералите“ и „гнила ябълка“ според дипломатическите депешки, обнародвани от Уикилийкс.³¹

Първоначално неактивна, през 2014 г. „Гранд енерджи дистрибушън“ за пръв път отчита 126 милиона лева продажби. След това рас-

³¹ https://wikileaks.org/plusd/cables/06SOFIA1652_a.html WikiLeaks. Bulgarian banks generally healthy, but a few bad apples remain. 11.12.2006. [Viewed 27.06.2022.]

тежът ѝ е стремителен – до 918 милиона лева за 2019 г., покачване с повече от 600%. Това са последните резултати, видни в Търговския регистър. По данни в медиите³², продажбите за 2020 г. са 758.8 милиона лева.

От началото на 2018 г. „Гранд енерджи дистрибушън“ има нов собственик – Надежда Арсова. Адресът се премества в Индустриална зона „Орион“, ул. 3020, №34, етаж 4 – същата сграда – команден център, където се помещава и собственикът на застрахователната компания „ОЗК-Застраховане“, обслужваща цялата група, както и пенсионното дружество „Топлина“, доминирано от Христо Ковачки.

Едва ли е случайно, че през ноември 2021 г., когато „Гранд енерджи дистрибушън“ е прехвърлено на нов собственик, купувачът също е регистриран на улица 3020, №34³³. Нещо повече – едноличното дружество с капитал 1000 лева „Стоименов трейдинг“ ЕООД, което поема бизнеса от Арсова, е регистрирано дори на същия четвърти етаж.

Този факт не е достатъчен да събуди интереса на КЗК и антимонополният регулатор отново дава зелена светлина за сделката, която според него „няма да доведе до хоризонтални и вертикални ефекти“ (на концентрация).³⁴ Нищо чудно – по старата логика на КЗК реалните собственици на капитала на фирмите трябва да са физическите лица Арсова и Стоименов, които нямат други активи в България, и съответно няма основания да се подозира картел. Още по-малко да се иницират проверки.

Този регулаторен комфорт вече дава отровни плодове. През октомври 2021 г. три фирми завеждат в Софийски градски съд дело за

32 Капитал. К100: Най-големите компании в България 2021. 08.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.capital.bg/k100/>

33 Пеева, Владислава. Неизвестен играч купува свързания с Ковачки търговец на ток. 28.06.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.mediapool.bg/neizvesten-igrach-kupuva-svarzvaniya-s-kovachki-targovets-na-tok-news323564.html>

34 Натов, Евгений. Един от водещите търговци с ел. енергия смени собственика си. 17.08.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.banker.bg/upravlenie-i-biznes/read/edin-ot-vodeshtite-turgovci-s-elenergiia-smeni-sobstvenika-si>

обявяване в несъстоятелност на „Гранд енерджи дистрибушън“³⁵. По данни на в. „Капитал“ причина е неизпълнение на фючърсни договори за доставка на електроенергия на стойност над 100 милиона евро. Ищците са търговци на едро, като швейцарската „Алпик Енерджи“ С.Е. и гръцката „Елпедисън Пауър Дженерейшън“. Според бизнес изданието неизпълнението на договорите е започнало през лятото – към момента на прехвърлянето на собствеността на Стоименов.

На фона на смяната на собствеността и делото за фалит по сделки за стотици милиони е важно да се изтъкне, че към датата на последната редакция на този доклад „Гранд енерджи дистрибушън“ не е подало годишен финансов отчет за 2020 г., а този за 2019 г. не е обявен в Търговския регистър. Още по-малко знаем какво е финансовото състояние на дружеството към края на 2021 г. (За установяването му е назначена съдебна експертиза.)

Приходите, посочени в годишния доклад за дейността на „Гранд енерджи дистрибушън“ за 2019 г., са на стойност 918 милиона лева – двойно по-високи от тези за 2018 г., които пък на свой ред са двойно по-високи от тези за предходната година. Необяснимо е как изведнъж през 2020 г. дружеството изпада в неплатежоспособност и не е в състояние да обслужва краткосрочните си задължения към крупните си търговски контрагенти. За съжаление, както беше споменато по-горе, отчет за 2020 г., който евентуално би могъл да даде отговор на тази загадка, няма.

В същото време „Гранд енерджи дистрибушън“ осчетоводява значителни средства като „други разходи“: 48.7 милиона лева само за 2019 г. и общо 131 милиона лева за периода 2014-2019 г.³⁶. Описани са като разходи за премия по търговски договори, без да се посочва информация за контрагентите по тях. Освен „други разходи“, в от-

35 Капитал. Три фирми искат фалита на най-големия търговец на ток в България. 29.11.2021. [Прегледан 27.06.2022.] https://www.capital.bg/biznes/energetika/2021/11/29/4287352_tri_firmi_iskat_falita_na_nai-golemiia_turgov-es_na_tok/

36 Анализ на „Грийнпийс“ – България на финансовите отчети за периода 2013 – 2019 г.

чета за 2018 г. прави впечатление и сумата на „други“ краткосрочни задължения в размер на над 35 милиона лева. Очевидно и в двата случая не става дума за договори, свързани с дейността, които са посочени изрично на отделен ред като търговски задължения. Прави впечатление колко оскъдна е информацията в годишните финансови отчети, публикувани в Търговския регистър. На практика дейността на това дружество не подлежи на регулация като топлофикациите и тецовете например и затова ролята му във Въглищната империя е доста важна.

Посредникът става прекалено известен

От Годишния доклад на „Гранд енерджи дистрибушън“ за 2019 г. също така научаваме, че най-голям негов доставчик е АЕЦ „Козлодуй“: държавната електроцентрали формира 15.02% от постъпленията по продажби, или 133 милиона лева. На второ място е ТЕЦ „Бобов дол“ с 10.54%, или 93.5 милиона лева. Тоест операциите на „Гранд енерджи дистрибушън“ вече излизат извън периметъра на Въглищната империя на „Ковачки“. Компанията търгува със сериозни обеми от енергията на АЕЦ „Козлодуй“ (според работодателите – след нагласени търгове) и си партнира с чуждестранни търговци на едро. Възможно е картелът да е преценил като опасно това прекомерно разрастване, придружено със засилено обществено внимание. Впрочем същата ситуация след 2015 г. доведе до свиване на политическия проект ЛИДЕР/БДЦ.

Неизпълнение на търговски задължения към утвърдени компании в посочения обем, независимо какво ще е решението на съда по делото за фалит, е сигнал за нередности в „Гранд енерджи дистрибушън“. Междувременно търговията с електроенергията на дружествата от групата може да се поеме от други, по-малко известни посредници с лицензи – например „Юропиан трейд оф енерджи“. Това е компания – главен клиент на „Гранд енерджи дистрибушън“, също без публикуван отчет за 2020 г., също с рязък скок на продажбите до 310 милиона лева през 2019 г., в сравнение със 119 милиона лева през 2018 г., и ползваща едни и същи пловдивски одигтори.

Освен търговия с ток, в рамките на Въглищната империя „Гранд енерджи дистрибушън“ изпълнява и операции по доставки на въглища. Лигнитните въглища от „Мина Бели брег“ се доставят до ТЕЦ „Бобов дол“ от „Гранд енерджи дистрибушън“ по силата на дългосрочен договор, според който търговецът ще плаща на мината 4.8 милиона лева годишно за въглищата. Мината осчетоводява тези плащания, не като продажби, а като финансови приходи от предоставяне на изключително право за изкупуване на продукцията ѝ по договор от август 2015 г.

Прави впечатление размерът на дългосрочните вземания в баланса на „Мина Бели брег“ – близо 18,5 милиона лева за 2017 г., 20,5 милиона лева за 2018 г. и почти 21 милиона лева за 2019 г. Преди това в баланса за 2015 и 2016 г. фигурират краткосрочни „други“ вземания в размер на над 17 милиона лева. Може да се направи предположението, че краткосрочните вземания от 2015 и 2016 г. са трансформирани в дългосрочни поради непогасяване. Тъй като „Мина Бели брег“ има два основни клиента – „Гранд енерджи дистрибушън“ и „Тибел“ ЕООД, може да се предположи, че те са и длъжниците по споменатите вземания.

Освен с електроенергия и въглища, „Гранд енерджи дистрибушън“ търгува и с квоти за емисии. Вече беше описана вредата, нанесена на общинската „Топлофикация София“ с посредничеството по финансови операции с квоти. „Гранд енерджи дистрибушън“ доставя квоти и на ТЕЦ „Бобов дол“ – компания, с която остава тясно свързана. Вследствие на широката дейност, която развива, „Гранд енерджи дистрибушън“ се разпорежда с големи финансови ресурси, поне десеткото. Отчетът за паричните потоци за 2019 г. показва платени 31.2 милиона лева по заеми и лихви и още 102.5 милиона лева „плащания от инвестиционна дейност“.

Тези огромни обороти и вътрешнофирмени трансфери се нуждаят от специална нагласа на много органи на властта, за да останат незабелязани. От обобщената дотук информация се вижда как през годините съществуването на Въглищната империя не е получавало особено внимание от КЗК, НАП, МОСВ, КЕВР, НЕК, а както ще стане

Видно сега – и от Комисията за финансов надзор (КФН).

Пенсионен фонд за инвестиции в топлофикации

В сградата – команден център, на ул. 3020 №34 в Индустриална зона „Орион“, но вече на осмия етаж, се помещава ПОД „Топлина“, наричано в медиите „пенсионният фонд на Ковачки“³⁷. Еднолично дружество на Христо Ковачки „Ел Ем Импекс“ ЕООД (то от своя страна се помещава на шестия етаж) държи 46.86% от капитала на пенсионната компания. Топлофикациите във Враца и Бургас и „Брикел“ ЕАД заедно притежават още 24.2%. Близо 10% дял в „Топлина“ има и „Атоменергоремонт“ АД – ключово в българската енергетика ремонтно дружество, приватизирано чрез Ковачки и контролирано от „Бултрейд Корпорейшън“ (със седалище на четвъртия етаж).

В „Топлина“ се насочват средствата по допълнителното пенсионно осигуряване на заетите в компаниите в групировката. Пенсионноосигурителното дружество се състои от: професионален пенсионен фонд, в който се осигуряват работниците във възлегобища и енергетиката; универсален пенсионен фонд, където отиват задължителните 5% вноски за „втора пенсия“ на всички служители; и малък доброволен пенсионен фонд. Общо под разпореждане на ПОД „Топлина“ към 31.12.2021 г. се намират над 293 милиона лева.

Според Кодекса за социално осигуряване (чл. 177 ал. 1) пенсионноосигурителното дружество не може да инвестира средствата на фондовете си в собствени финансови инструменти, нито в такива на свързани лица. Анализ на „Грийнпийс“ – България на инвестиционните портфейли на трите пенсионни фонда на „Топлина“³⁸ разкрива, че към 31.12.2021 г. в акции и облигации на предприятия, свързвани с Христо Ковачки, са вложени около 27.1 милиона лева. В това число 9.925 милиона лева в акции на „Атоменергоремонт“, 6.689 милиона лева в „Топлофикация Русе“ и по-малки порции в топлофикациите в Плевен и Бургас, в ТЕЦ „Бобов дол“, „ТЕЦ Марица 3“ АД, както и в „Бул-

³⁷ Медианул. Пенсионното дружество на Христо Ковачки взе лиценз. 17.08.2006. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.mediapool.bg/pensionno-druzhestvo-na-hristo-kovachki-vze-litsenz-news120510.html>

³⁸ Пенсионноосигурително дружество Топлина. Инвестиции. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.pod-toplina.bg/web/guest/investments>

гарплог София“ (със седалище на шестия етаж).

Дори ако се придържаме към консервативния подход, че само официалните акционери са „свързани лица“, ПОД „Топлина“ е нарушило разпоредбите на КСО с 12.926 милиона лева. Това е стойността на инвестициите в акции на „Атоменергоремонт“ и „Топлофикация – Бургас“. Или може би акционерът в едно пенсионно дружество не е свързано лице с него?

„Грийнпийс“ – България отправил към КФН запитване по Закона за достъп до обществена информация относно резултати от осъществени проверки в ПОД „Топлина“. В отговора си финансовият регулатор лаконично посочил, че през годините са провеждани редица тематични проверки, а през 2020 г. в ПОД „Топлина“ е извършена и обща проверка, направени са 30 препоръки и всички те са изпълнени от дружеството.

Повече – и различни неща, може да научим от регистъра на КФН, папка „Наложени имуществени санкции“³⁹: спрямо ПОД „Топлина“ са влезли в сила общо 11 наказателни постановления за административни нарушения. Внимание заслужават основанията за наложените глоби: нарушение на чл. 126 и чл. 209, ал. 3 от КСО, които изискват пенсионноосигурителното дружество да управлява средствата на фондовете си „с грижата на добър търговец“. Санкция е наложена и във връзка с чл. 177а, ал. 1: забраната фондове за допълнително задължително социално осигуряване да притежават повече от 7% от акциите с право на глас на един емитент. Санкцията по чл. 177а, ал. 1 – в неизвестен размер – е най-нова и влиза в сила на 29.10.2021 г.

Тоест КФН е наясно с нередности в инвестициите на ПОД „Топлина“ и предприема някакви стъпки в тази насока. Но противодействието на продължаващото нарушение е закъсняло и не е ефективно. Още в началото на 2018 г. докладът „Финансовите мини“ алармира, че начинът на инвестиране на средствата за допълнителни пенсии във Въглищната империя засяга интересите на работниците.

³⁹ Комисия за финансов надзор. Електронен регистър и картотека. [Прегледан 27.06.2022.] <http://212.122.187.59/public/index.php?lang=bg> (11. Дружества за допълнително социално осигуряване → ПОД „Топлина“ АД → Наложени имуществени санкции)

Беше обобщено: „Значителна част от събираните от работниците пенсионни осигуровки се използват за финансиране на дейността на групата“. Въпреки намесата, която КФН отчита сега, спорните практики не са преустановени.

Може ли да се каже, че ПОД „Топлина“ се грижи като „добър търговец“ за средствата на осигурените? С по-високи от средните за този пазар такси и удържки ПОД „Топлина“ е събрало от осигурените лица 3.527 милиона лева за 2021 г.⁴⁰, при около 3 милиона лева през 2020⁴¹ г. В същото време това е единственото пенсионноосигурително дружество в страната, което не успява да излезе на печалба през 2020 г. През 2021 г. е отчетена печалба, но твърде скромна на фона на резултатите на останалите компании в сектора.⁴²

Да обобщим дотук: в предприятия, посочени от народните представители, работодателските организации и медиите като „свързани с Ковачки“, пенсионният фонд на Ковачки е инвестирал над 27 милиона лева. Тоест в момента групата влага значителна част от парите за пенсии на служителите си в собствени активи. Това е особено обезпокоително, защото става дума за пенсионното осигуряване на заетите в отрасъл, чието дългосрочно бъдеще е проблематично в светлината на трансформацията на енергийния сектор. Въглищните активи бързо се обезценяват, в момента стойността им се „подпира“ с капиталови инжекции от пенсионния фонд, който междуременно удържа годишно 3.5 милиона лева такси за управление (това се равнява на близо 10% от нетния прираст на активите във фонда за годината). Но когато ресурсът за тези инжекции се прекрати, хората са на път да загубят не само работните си места, а и пенсионните си спестявания.

⁴⁰ Комисия за финансов надзор. Окончателни резултати от дейността по допълнително пенсионно осигуряване за 2021 г. 03.05.2022. [Прегледан 27.06.2022.] https://www.fsc.bg/?page_id=22048

⁴¹ Иванова, Миглена. Намаляват осигурените лица в доброволните пенсионноосигурителни фондове. 18.08.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.investor.bg/biudjet-i-finansi/333/a/namaliavat-osigurenite-lica-v-dobrovolnite-pensionnoosiguritelni-fondove-333922/>

⁴² Вулов, Георги. Пенсионните дружества управляват активи за над 19 млрд. лева в края на 2021 г. 22.02.2022. [Прегледан 27.06.2022.] <https://business.dir.bg/ikonomika/pensionnite-druzhestva-upravlyavat-aktivi-za-nad-19-mlrd-leva-v-kraya-na-2021-g>

Имаме и застрахователна компания

Христо Ковачки чрез едноличното си дружество „Ел Ем Импекс“ ЕООД държи мажоритарен дял в застрахователно акционерно дружество „ОЗК-Застраховане“ АД.⁴³ Този факт е достатъчен да ни подготви, че ще срещнем познати имена и сред останалите акционери в компанията. „Топлофикация – Бургас“ АД и „Топлофикация – Плевен“ АД имат по 3.55% всяка, а други 3.32% държи дружеството „Про трейд финанс консулт“ ЕООД, което също е регистрирано в командния център на групировката.

По-специално внимание заслужава акционерният дял на „Топлофикация София“ АД – фалиращата общинска компания с неразплатени задължения за над милиард лева продължава да държи 9.32% от капитала на застрахователната компания на Ковачки. При това през 2020 г. акционерният капитал на ОЗК е увеличен с над 3 милиона лева и общинското дружество участва с капиталова вноска, съответстваща на акционерния му дял, както задължава устава на застрахователната компания. Този факт, в съчетание със сведенията за вредното посредничество на „Гранд енерджи дистрибушън“ във финансови операции с квоти за емисии, потвърждава опасенията за „отровна прегръдка“ на картела около „Топлофикация София“: не само неефективно в оперативната си дейност, но и системно източвано със съмнителни финансови инвестиции.

От отчетите на „ОЗК-Застраховане“ АД и от съответния публичен регистър се вижда, че дружеството успешно участва в процедури за обществени поръчки – възложени са му общо 145 такива към средата на 2022 г.⁴⁴ Сред клиентите му са държавни и общински дружества (включително АЕЦ „Козлодуй“), органи на централната и местната власт и „структуроопределящи предприятия от различни сектори на икономиката“, по собственото му определение. Застрахователното дружество на Ковачки е избрано за застрахо-

⁴³ Книга на акционерите към 29.06.2021 г.

⁴⁴ Електронни обществени поръчки. Резултати от търсене за стопански субекти: Застрахователно акционерно дружество ОЗК Застраховане. [Прегледан 27.06.2022.] <https://app.eop.bg/today/reporting/search>

ване на имуществото на държавните „Мини Марица-изток“⁴⁵, както и на цялата национална газопреносна мрежа на „Булгартрансгаз“ в договор за 4 милиона лева. ОЗК застрахова и строителството на газопровода „Турски поток“ през България от турската до сръбската ни граница срещу месечна премия от 92.6 хиляди лева. Далеч по-мощен е сключеният през декември 2020 г. с Електроенергийния системен оператор петгодишен договор за застраховане на националната електропреносна мрежа на стойност 77 милиона лева. Трудно е да не се съгласим с журналистите, определящи „ОЗК-Застраховане“ като „фаворит на държавата“⁴⁶.

Рекордно ниски емисии

В бележките към годишния си доклад за 2020 г. ТЕЦ „Бобов дол“ посочва (оригиналният правопис и пунктуация са запазени): „Инвестициите в намаляване на емисиите парникови газове довеждат до намаляване на нуждата от закупуване от емисии. Планът до 2020 г. е тези намалени (дерогация) е да бъде сведени до 30-40% от нормата приета за работа на централата“ (стр. 46). Това означава, че ТЕЦ „Бобов дол“ е успяла да намали въглеродните си емисии до ниво два или три пъти по-ниско от приетата норма, което от своя страна намалява разходите за въглеродни квоти.

Действително компанията е платила за квоти за 2020 г. едва 13.3 милиона лева, при 18 милиона лева година по-рано. Сравнението на разходите за квоти с други две централи в България ще онагледди постижението на ТЕЦ „Бобов дол“. Вижда се, че въпросното предприятие през 2020 г. харчи приблизително десет пъти по-малко в сравнение с държавната ТЕЦ „Марица-изток 2“ и с частната „Контурглобал Марица Изток 3“. Някаква част от тази разлика би могла да се обясни с по-ниския емисионен фактор на кафявите въглища, с други фактори в технологията, със специалните цени от свързания търговец с квоти „Гранд енерджи дистрибушън“ или дори с неволни

⁴⁵ Нанов, Веселин. Ще има ли кой да застрахова въглищата? 17.09.2021. [Прегледан 27.06.2022.] https://www.capital.bg/biznes/energetika/2021/09/17/4254191_shte_ima_li_koi_da_zastrahova_vuglishtata/

⁴⁶ Станчев, Ивайло. Свързаната с Ковачки ОЗК ще застрахова „Турски поток“ през България. 30.03.2021. [Прегледан 27.06.2022.] https://www.capital.bg/biznes/energetika/2021/03/30/4191731_svrzhanata_s_kovachki_ozk_shte_zastrahova_turski_potok/

грешки и брутно-нетно отчитане. Но установеното разминаване е твърде голямо и следва да се потърсят други обяснения.

Таблица 1. Разходи за квоти и произведена електроенергия в три месеца в България, 2020 г.

	Разходи за квоти, хил. лева	Произведена електроенергия, МВтч	Разходи за квоти/МВтч, лева
„Контурглобал“	258 935	4 115 000	62.9
„Марица-изток 2“	339 677	3 820 142	88.9
ТЕЦ „Бобов дол“	13 308	1 535 258	8.7

Обстойна публикация⁴⁷ на Международния журналистически проект за разследване на организираната престъпност и корупцията (OCCRP) навежда на изводи на какво всъщност се дължи въглеродната ефективност на ТЕЦ „Бобов дол“ – както и на ТЕЦ „Брикел“, който работи в същия „нискоемисионен режим“. Верификаторът на въглеродни емисии „Джи Ем Ай Верифай“ е една от седемте организации в България, които могат да верифицират (потвърждават) годишните доклади за емисиите на парникови газове на предприятията – и според международното разследване тя е пряко свързана с Въглищната империя на „Ковачки“. Проверка на „Грийнпийс“ – България потвърждава, че от 2019 г. клиентите на „Джи Ем Ай Верифай“ включват „Топлофикация – Враца“, „Топлофикация – Перник“, „Топлофикация – Сливен“, „Топлофикация – Бургас“, ТЕЦ „Бобов дол“, ТЕЦ „Марица 3“, ТЕЦ „Брикел“... Едва ли е нужно да изреждаме целия списък, той е вече добре познат.

⁴⁷ Vio, Eleonora, Sala, Daniela. Bulgarian Coal Magnate's Plants May Have Saved Around 30M Euros by Under-Declaring Emissions. 28.07.2021 [Viewed 27.06.2022.] <https://www.occrp.org/en/investigations/bulgarian-coal-magnates-plants-may-have-saved-around-30m-euros-by-under-declaring-emissions>

Преди да основе „Джи Ем Ай Верифай“ през 2018 г., едноличната собственичка на компанията Габриела Илиева не е имала опит във верификацията на емисии, нито е известен някакъв неин трудов стаж в енергетиката. Адресът, на който е регистриран верификаторът, е жилищен апартамент в бизнес сграда. Адвокатката на верификатора обслужва дружества от Въглищната империя.

Според изчисленията на разследващите журналисти, заради отчетените по-ниски от реалните емисии, само двете централи „Бобов дол“ и „Брикел“ са избегнали плащането на между 26.6 и 32.2 милиона евро на ЕС.

В отговор⁴⁸ на данните от разследването директорите на „Бобов дол“ и „Брикел“ обясниха пред „Биволь“ драстичното понижение на квотите въглеродни емисии с „иновативни технологии“, които се изразяват най-вече с „диверсифициране на енергийния микс“, което пък означава най-вече горенето на биомаса. Докато ТЕЦ „Бобов дол“ има разрешително, ТЕЦ „Брикел“ прави това незаконно: само за 2020 г. изгаря 400 хиляди тона биомаса,⁴⁹ а контролните органи отчитат нарушението месец след месец, без да намерят начин да го предотвратят.

Въпросът за верификатора е поставен пред Временната парламентарна комисия на 46-ото Народно събрание, но за краткия си срок на съществуване тя не успява да го разгледа. В отговор на парламентарно питане⁵⁰ през февруари 2022 г. министърът на околната среда и водите обещава, че Изпълнителната агенция по околната среда (ИАОС) ще изисква становища от операторите и лабораторни анализи като доказателство, ако и за 2021 г. бъдат отчетени драстично по-различни емисионни фактори.

48 Биволь. Право на отговор от Христо Ковачки: ТЕЦ БОБОВ ДОЛ И БРИКЕЛ РЕДУЦИРАТ ЕМИСИИТЕ С ИНОВАТИВНИ ТЕХНОЛОГИИ. 11.08.2021. [Прегледан 27.06.2022.] shorturl.at/jE027

49 Биволь. Право на отговор от Христо Ковачки: ТЕЦ БОБОВ ДОЛ И БРИКЕЛ РЕДУЦИРАТ ЕМИСИИТЕ С ИНОВАТИВНИ ТЕХНОЛОГИИ. 11.08.2021. [Прегледан 27.06.2022.] shorturl.at/jE027

50 Народно събрание на Република България. Питане относно отчитането на въглеродни емисии от операторите на инсталации на територията на Република България. 23.02.2022. [Прегледан 27.06.2022.] <https://parliament.bg/bg/enquiry/ID/40882>

Нека допълним фона на картината: през 2020 г. ТЕЦ „Бобов дол“ е получила 42.4 милиона лева приходи по спечелени дела (вероятно същите, които КЕВР системно губи) и още 12.4 милиона лева по сделки с фючърс. Продажбата на „студен резерв“ и на разполагаемост е представена само в количествено изражение, но е видно, че е за десетки милиони левове. Електроцентралата се притежава от „Консорциум енергия МК“ АД, която е регистрирана на шестия етаж на ул. 3020 №34 в Индустриална зона „Орион“. От своя страна „Консорциум енергия МК“ се притежава от „Стокет Лимитид“ – фирма, регистрирана в празната жилищна сграда на „Катлийн Роуд“ №19 в Лондон, където се помещават и собствениците на „Брикел“, „Топлофикация – Перник“ и „Мина Чукурово“.

V. На върха на пирамидата

Колко голяма е Въглищната империя?

Когато през 2019 г. работодателските организации сигнализират на КЗК за наличието на картел в енергетиката, те изтъкват, че техните членове формират 86% от добавената стойност на българската икономика – и биват оцетени заради един много по-малък, но ползващ политически протекции играч. Разбира се, това не означава, че кръгът „Ковачки“ заема останалата една шеста от българската икономика. По-скоро неговият дял се ограничава до няколко процента. Този бизнес обаче работи при условия, по-различни от онези, които важат за останалите:

- Преференциални цени за когенерация на електрическа енергия, превърната в основен бизнес.
- Плащания за мощности, които обикновено не работят и се активират само в случай на нужда.
- Регулаторен комфорт, осигуряван от КЗК, КЕВР и КФН.
- Бизнес с посреднически и застрахователни услуги към публични предприятия („Топлофикация София“, АЕЦ „Козлодуй“, ЕСО, „Мини Марица-изток“ и др.).
- „Креативно счетоводство“, на което НАП не противо-

действия достатъчно ефективно. Дружества се оставят да фалират, натоварени с огромни задължения към държавата.

- Административно съдилище без познания в енергетиката коригира крайните цени, по които тези дружества продават електроенергията си на НЕК. Това струва десетки милиони левове на публичния Фонд „Сигурност на електроенергийната система“.
- Средства от задължителното допълнително пенсионно осигуряване на служителите се влагат в свързани предприятия и подкрепят цената на акциите им.
- Отчитат се подозрително ниски нива на въглеродни емисии и ИАОС не вижда в това проблем.

С други думи, тежестта на разглежданата групировка се крие не толкова в нейния размер, колкото в ползваните специални привилегии. Тя не е „твърде голяма, за да фалира“, но в същото време цялата икономика изпитва ефектите от дейността ѝ. От една страна – чрез по-високите цени на електроенергията, до които се стига заради заобикаляне на регулациите и които падат върху бизнеса, населението и публичните фондове. Самият Христо Ковачки в интервю от февруари 2020 г. заявява, че не вижда в това проблем: „Няма как нашите индустриални потребители да се оплакват, че цената е незаслужено висока“⁵¹. От друга страна – чрез общо компрометиране на бизнес средата, което обезсърчава законния бизнес и възпира инвестиционната активност, в частност преките чуждестранни инвестиции.

Няма съмнение, че ако дейността на тази групировка бъде извадена на светло и към нея се приложат същите правила, които важат за всички предприятия в България, това ще даде отражение върху заетостта и поминъка на някои региони. Но кратко- и средносрочните странични ефекти не трябва да се надценяват. Ориентиловъчна представа за броя на заетите в групировката дава

броят на осигурените в ПОД „Топлина“. В професионалния пенсионен фонд (ППФ), в който се осигуряват работниците в минното дело и енергетиката, към 30.09.2021 г. се осигуряват около 19 600 души. Не всички те са работници във Въглищната империя: за последните години броят на осигурените в ППФ нараства, без персоналът на предприятията от групата да се е увеличил. Вероятно ППФ „Топлина“ поема осигуровките и на много заети в комплекса „Марица-изток“. Предполагането за броя на производствените работници на картела е 10 – 12 хиляди души.

Броят на осигурените в УПФ „Топлина“ – 90 500 души в края на 2020 г. – от своя страна дава представа за максималния външен контур на групировката. Част от осигурените в УПФ „Топлина“ са разпределени там служебно, но други са реални служители на структурата, които не работят в енергетиката. С кръга „Ковачки“ се свързват също и предприятия в транспорта, търговията на гребно, консервната промишленост, курортното строителство и други, което прави разбираем значителния брой на осигурените лица в този фонд. Така или иначе, при средно ниво на заетите в България през последните години от 3.1 милиона души, работниците на „Ковачки“ вероятно формират 2 до 3% от общата заетост в страната.

Деветцифрена рента

Финансовите мащаби на тази групировка са по-трудни за опередяване. Прегледът готук говори за пирамидална структура, като на всяко ниво се правят отчисления към „касните“ – с „други разходи“, преференциални цени на доставка на суровини и външни услуги, „заеми“ и т.н. Това е същинска „кръгова икономика“, като възможно най-голяма част от плащанията на членовете на системата се насочват към свързани предприятия, които ги „рециклират“ и предават финансовия резултат нагоре по веригата. Около основния бизнес, организиран по вертикала „въглищни мини – електро- и топлоцентрали“, са се наредили: посредници в търговията с електроенергия, фирми за товарен транспорт, ремонтни предприятия, застрахователно дружество, пенсионно дружество, фи-

⁵¹ Лице в лице. Христо Ковачки: Нямам общо с вноса на боклук от Италия. 11.02.2020. [Прегледан 27.06.2022.] <https://btvnovinite.bg/predavania/lice-v-lice/hristo-kovachki-njamam-obshto-s-vnosa-na-bokluk-ot-italija.html>

нансови посредници за търговия с квоти и вероятно ред други.⁵²

Най-отгоре са „касите“, като „Гранд енерджи дистрибушън“, които „гестилират“ резултата от търговията с електроенергия на свободния пазар към реалните собственици на капитала на групировката. Съществуват и други „каси“, например топлофикациите. Електричеството, което те произвеждат – като „централи с комбинирано производство на електрическа и топлинна енергия“ – се изкупува от НЕК по преференциални цени. По данни на КЕВР за периода от 1.07.2021 до 30.06.2022 г. то ще струва на обществото 124.5 милиона лева – толкова е разликата между платената от НЕК цена по споразумения за изкупуване на енергия с топлофикациите, и очакваната пазарна цена за периода⁵³.

С други думи, топлофикациите товарят с допълнителни 3.76 лева всеки мегаватчас електроенергия, доставен на регулирания пазар (стр. 51 от цитирания документ). Това е повече от половината надценка „Задължения към обществото“ за периода (7.18 лева на мегаватчас).

Ако сумираме установените, изчислените и прогнозираните ресурси, стичащи се към върховете на тази пирамидално-кръгова структура, лесно ще стигнем до над 300 милиона лева (130 милиона лева от посредниците на ток за свободния пазар, още толкова от топлофикациите, продаващи на НЕК, плюс 10–20% отчисление от всяко предприятие по веригата). Това е груба оценка за нетния финансов резултат на въпросната групировка. Дали тази финансово-политическа група в действителност прави 200, или 500 милиона лева, не е толкова важно, колкото факта, че тя получава истинска рента от българската икономика, използвайки непазарни предимства. Косвените щети, които причинява на икономиката, може би не отстъпват на директните средства, които прибира.

Щетите върху околната среда и здравето на местните общ-

52 „Финансовите мини“ показва как за работниците във въглищните мини на Бобов дол функционира „собствен магазин“ като инструмент за допълнителен контрол и санкция.

53 Комисия за енергийно и водно регулиране. Решение № Ц-27/01.07.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.dker.bg/uploads/reshenia/2021/res-c27-2021.pdf>

ности в непосредствена близост до операциите на Въглищната империя още по-трудно могат да бъдат остойностени. Експлоатацията на морално остарели и лошо поддържани съоръжения причинява сериозни щети чрез замърсяването на водите и въздуха на места като Гълъбово, Перник, Големо село, Димитровград – добре документирани в дългогодишните усилия на местните граждани да принудят контролните институции да действат срещу системните нарушители. По традиция разходите за възстановяване на природата, за пропуснатите възможности заради влошено здраве или за лечение на засегнатите от замърсяването на въздуха се екстернализират от индустриите на изкопаемите горива и истинската цена на тяхната дейност остава скрита.

Затова тук е важно отново да се подчертае, че става дума не за обикновено бизнес начинание, превъртащо средства с неуточнен произход, а за инвестиция в енергетиката на политическа и финансова група. Осигуреният институционален комфорт на Въглищната империя е несъмнен и е поразителен.

„Зеленото“ бъдеще на кафявата Въглищна империя

Зелената тема отдавна присъства в реториката на Кафявата група. Бившият директор на ТЕЦ „Бобов дол“ инж. Владимир Владимиров⁵⁴, който е сред първите собственици на „Гранд енерджи дистрибушън“, като заместник-председател на политическа партия ЛИДЕР и кандидат за депутат от Кюстендилски изборителен район още през 2013 г. предлага „създаване на национален фонд, който да подпомага инсталациите от възобновяемите енергийни източници“. ЛИДЕР тогава изтъкват спечелени проекти за оранжерия към ТЕЦ и намерения за производство на гъби и билки.

Това не пречи на ТЕЦ „Бобов дол“ през последните години да внася от Италия смесени отпадъци за горене и да докладва по-ниски въглеродни емисии. Но по-обясним става опитът на електро-централата да представи като „екологично трансформиране“

54 DarikNews. Инж. Владимир Владимиров ще води листата на ЛИДЕР. 26.03.2013. [Прегледан 27.06.2022.] <https://dariknews.bg/regioni/kiustendil/inzh.-vladimir-vladimirov-shte-vodi-listata-na-lider-1060700>

⁵⁵заместването на въглищата с природен газ като основно гориво. ⁵⁶Проектът на ТЕЦ „Бобов дол“ за преминаване от въглища към изкопаем газ не може да се приеме за истинска трансформация. Основен компонент в изкопаемия газ е метанът, който е 85 пъти по-вреден за климата в краткосрочен план от най-познатия парников газ – въглеродния диоксид. Добивът, преносът и изгарянето на изкопаем газ са свързани с отделянето на големи количества емисии на метан, а зависимостта на Европейския съюз и България в частност от вноса на изкопаем газ от Русия, е сериозен източник на финансиране за войната на президента Владимир Путин в Украйна. В новия контекст е много малко вероятно този проект да се осъществи. Освен това реализацията на намеренията на ТЕЦ „Бобов дол“ да инвестира във възобновяеми източници досега се ограничават единствено до „диверсификация“ на горивния микс с отпадъци: RDF или биомаса с неясен произход и съдържание. Подобна е ситуацията и с други централи от Въглищната империя – представителите им говорят за водородно бъдеще, докато се опитват да разнообразяват горивния си микс с все по-големи количества биомаса, включително отпадъчна, с неясен произход, а инсталациите им бълват облаци от мръсни газове заради нескончаеми поредици от аварийни ситуации. Остава въпросът дали публични средства следва да подкрепят дейността на системни нарушители на екологичното законодателство с офшорни адреси, които държат цели региони и общности във феодална икономическа зависимост и нанасят трудно поправими щети върху здравето на хората и природата.

Днес ТЕЦ „Бобов дол“ прави активни постъпки пред Европейската комисия и в частност пред отговарящия за Зелената сделка заместник-председател Франс Тимерманс ⁵⁷да се възползва от ев-

⁵⁵ 3e-news. Разговорът за Зеления преход със смисъл и продължение. 29.10.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://3e-news.net/bg/a/view/26593/razgovoryt-za-zelenija-prehod-sys-smisyl-i-prodyljenje>

⁵⁶ Илиев, Аспарух. ТЕЦ „Бобов дол“ планира да премине на природен газ. 11.09.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.investor.bg/energetika/472/a/tec-bobov-dol-planira-da-premine-na-priroden-gaz-335364/>

⁵⁷ Ангелова, Калина. Франс Тимерманс: България може да стане център за зелена енергия на Балканите. euractiv.bg, 18.03.2021. [Прегледан 27.06.2022.] shorturl.at/fstxN

ропейско финансиране по Механизма за възстановяване и устойчивост и Механизма за справедлив преход. Важна част от това лобиране се извършва от платформата „От кафяво към зелено“, разпространяваща „икономически, секторни и бизнес сценарии за трансформация и развитие на Югозападен въглищен регион“⁵⁸. Докато рекламира зеленото си бъдеще с производство на водород и соларен парк върху шламоохранилище, през 2021 г. ТЕЦ „Бобов дол“ регулярно обгазява жителите на съседното Големо село ту със сажди, ту с варовик заради честите аварии и продължителния ремонт на газохода на сероочистващата инсталация, от която липсват сегменти⁵⁹.

На този фон все още е факт планът за разкриване на нова открита мина за добив на въглища в Алдомировския въглищен басейн, която да удовлетворява нуждите на ТЕЦ „Бобов дол“. Концесията е предоставена през 2016 г. за период от 29 години на „Минна компания“ ЕООД, чието седище е в сградата – команден център, а действителният ѝ собственик е британското дружество „Пленфеър Лимитид“, регистрирано в Уейкфилд, Западен Йоркшир, където е и крайният собственик на фалиралата „Въгледобив Бобов дол“ с деветцифрени задължения към държавата. В епоха на мащабна трансформация на енергийната система отвъд въглищата, този проект за нова мина застрашава земеделските земи и водоизточниците на три села в облагороден район в близост до столицата,⁶⁰ избрал да се развива като дестинация за туризъм и екологично зе-

⁵⁸ Стандарт. Кристина Лазарова, съсновател на платформата „Brown to Green“. 15.10.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.standartnews.com/biznes/kristina-lazarova-sosnovatel-na-platformatata-brown-to-green-474053.html>

⁵⁹ DenNews. От РИОСВ попитали бедстващото в прах и задух Големо село: „ама дали не сте се изнежили нещо“. 27.01.2020. [Прегледан 27.06.2022.] <http://www.dennews.bg/news/2020/1/27/52453-ot-riosv-popitali-bedstvashoto-to-v-prah-i-zaduh-golemo-selo-ama-dali-ne-ste-se-iznejnili-neshto>; Медарова, Миглена. Село е в протестна готовност срещу замърсяването от ТЕЦ „Бобов дол“. Българска национална телевизия, 26.01.2020. [Прегледан 27.06.2022.] <https://bntnews.bg/bg/a/selo-v-protestna-gotovnost-sreshchu-zamrsyavaneto-ot-tets-bobov-dol/>; Медианул. Прах и миризма на сярата около ТЕЦ „Бобов дол“. 30.07.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.mediapool.bg/prah-i-mirizma-na-syara-okolo-tets-bobov-dol-news324732.html>; „Грийнпийс“ – България. Изкуството да се отлага неотложното: Една година от живота на ТЕЦ „Бобов дол“. 10.11.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.greenpeace.org/bulgaria/istorii/7481/izkustvoto-da-se-otlaga-neotlojnoto-bobov-dol/>

⁶⁰ Проект за добив на въглища заплашва три села в Софийско. 22.08.2018. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.greenpeace.org/bulgaria/press/1320/proect-dobiv-vuglishta-zaplasha-sela-sofijsko-aldomirovtsi/>

меделие.

„Зеленият“ ТЕЦ „Бобов дол“ – сякаш това не е същата компания, която ползва услугите на „Джи Ем Ай Верифай“ и стои в основата на „Гранд енерджи дистрибушън“. Лице на „От кафяво към зелено“ е Кристина Лазарова, която освен настоящ председател на Управителния съвет на ТЕЦ „Бобов дол“, до 2016 г. е била и член на Надзорния съвет на пенсионното дружество „Топлина“. Тоест би трябвало да е наясно с „рециклирането“ на пенсионноосигурителните вноски и с другите финансови практики на улица 3020 №34. За препоръчване е преди да се планира водородното бъдеще на електроцентралата, да се изяснят належащи въпроси, свързани със защитата на обществения финансов интерес и с добрите работателски практики.

Quo Vadis?

За да може да маркира поне най-важните аспекти от разнородната дейност на тази кръгово-пирамидална структура, настоящият доклад излезе значително извън планирания си обем. Дори така той не успя да обърне внимание на важни компоненти в групировката: на „Атоменергоремонт“,⁶¹ на „Дайнинг енерджи“ ЕООД (получило разрешение от МОСВ⁶² да построи инсталация за обогатено енергийно гориво на площадката на ТЕЦ „Брикел“ без извършване на процедура по ОВОС), на финансовите отношения с банки като „Инвестбанк“ и Първа инвестиционна банка (ПИБ), и на много други. По отношение на последното достатъчно е да се каже, че ПИБ, осигурила голяма част от финансирането за първоначалната експанзия на кръга „Ковачки“, през юли 2020 г. беше подкрепена финансово от правителството. Българската банка за развитие купи 18.35% дял в ПИБ за 141 милиона лева. Новите акции бяха придобити от ББР по цена 5 лева за брой – а текущата цена на акциите е между

⁶¹ Актуално. Само свързана с Ковачки фирма поиска и получи аварийните ремонти в АЕЦ „Козлодуй“. 11.03.2021. [Прегледан 27.06.2022.] https://www.actualno.com/economy/samo-svyrzvana-s-kovachki-firma-poiska-i-poluchi-avarijnite-remonti-v-aec-kozloduj-news_1568944.html

⁶² Министерство на околната среда и водите. Регистри. Оценка на въздействието на околната среда. Инвестиционно предложение КОС-01-2078. „Дайнинг Енерджи“ ЕООД. 06.04.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <http://registers.moew.government.bg/ovos/lot/36224>

1.6 и 1.8 лева. Тоест публичната подкрепа за ПИБ оцети обществото с 85 – 90 милиона лева⁶³, а дялът на ББР в ПИБ е с такъв размер, че държавата няма глас в управлението на банката.

Проследяването на дейността на тази бизнес структура е предизвикателство, тъй като тя е в постоянно движение: изоставят се фирми и стратегически проекти, на преден план се изкарват нови фаворити и през цялото време се правят постъпки в институциите за осигуряване на нови безплатни източници на приходи.

В този доклад разследване бяха приведени достатъчно и сериозни примери какво всъщност се крие под новото зелено лустро на Въглищната империя. Напълно ясно е, че колкото и сериозни аргументи и доказателства да се извадят на бял свят, пазарните регулатори и отговорните органи ще останат слепи за тях, ако всъщност имат за задача да опазят съществуването на този картел в тайна и дори да го подпомагат. В тази връзка „Грийнпийс“ – България предупреждава да не се очакват „зелени плодове“ от предприятия, чиято сърцевина е кафява.

⁶³ Сегга. ББР отчете над 86 млн. лв. загуба от покупката на акции на ПИБ. 02.10.2021. [Прегледан 27.06.2022.] <https://www.segabg.com/hot/category-economy/bbr-otchete-nad-86-mln-lv-zaguba-pokupkata-na-akcii-na-pib>